

Rev.

TRÄD OCH TRÄ- ETT INTEGRATIONSProjekt

Några uppföljande synpunkter och funderingar

Sten Alehammar

” Kultur är en kraft som kan förändra människors vardag. Kultur kan skapa engagemang, delaktighet och mening i tillvaron.
Kultur minskar främlingsskap och ensamhet och ger gemenskap”

Dessa tankar har legat till grund för mycket av de insatser som präglat Helsingborgs kulturnämnds och kulturförvaltnings inriktning ifrån mitten av 90-talet. Betydande insatser har därvid genomförts med förra kulturchefen Ingrid Hansson som initiativtagare och pådrivare och med Poul Witting som idégivare och genomförare. Ett stort antal idéer har prövats och genomförts, många inom ramen för paraplyprojektet ”Kultur i bostadsområden”. Ett projekt som startade 1997.

Kulturverksamhetens satsning på ”decentraliserade kulturaktiviteter” ligger väl i linje med de intentioner som kommunen i sina dokument högprioriterar för att motverka bl. a. segregation och för att skapa positiva livsbetingelser för kommunens samtliga invånare.

Ett mindre men i detta sammanhang intressant skolbaserat projekt som finansieras av ”Kultur i bostadsområden” har titeln ”Träd och trä - ett integrationsprojekt”.

Projektet har enligt projektgruppens rapport i huvudsak två syften:

Det första är att utveckla kulturaktiviteter och modeller som kan användas i det framtida elevintegrerande arbetet i kommunen,

” att genom museiarbete skapa förutsättningar för integration av elever med olika social, stadsgeografisk och kulturell bakgrund” och

” att skapa ett pilotprojekt som kan fungera som mall i framtida arbete kring elevintegration”

Det andra är att ge exempel på och utveckla kulturbaserade aktiviteter som kan tjäna som hjälpmedel i det pedagogiska arbetet,

” att använda ett ämnesintegrerat arbetssätt för att öka elevernas intresse för biologi och historia”

I inledningen av museipedagogernas rapport förstärks och förtydligas projektets två huvudsyften i följande formuleringar och tankar:

”Mycket pekar på att kultur utgör en allt viktigare bas för förbättrad livskvalitet.

Detta måste tydliggöras så att alla får kännedom om och tillgång till olika typer av kulturaktiviteter”

” Eftersom museernas möjligheter ofta är dåligt kända bör främst skolor med få museibesök aktiveras och stimuleras”

” Kulturaktiviteter kan bidra till att öka förståelsen mellan människor med olika social bakgrund”

” Kulturaktiviteter måste grundläggas tidigt”

Tankarna kring det andra huvudsyftet kan kanske sammanfattas ungefär så här:

Kulturbaserade aktiviteter kan genom kreativa och verklighetsnära inslag få stor betydelse för att vidareutveckla skolans och lärverksamhetens lär- och arbetsformer.

På grundval av intervjuer med projektets initiativtagare, museipedagogerna på Fredriksdal och Dunkers kulturhus, medverkande lärare ifrån Drottninghögsskolan och Svengårdsskolan och utifrån rapporten ”Träd och trä - ett integrationsprojekt” redovisas här några av de intervjuades synpunkter och några tolkningar och tankar kring projektet.

FÖRBEREDELSE OCH PLANERING

En första fundering är kopplad till den stora betydelse som det aktiva intresse för lokala projekt som den regionala eller centrala skolledningen visar tycks ha. Det är ett viktigt stöd för de enskilda rektorsområdena och skolorna att de projekt som genomföres lokalt ses som viktiga bidrag till den dagliga verksamheten men också som bidrag generellt till den kommunala lärverksamhetens utveckling.

Som jag har uppfattat det tycks intresset för projektet på de två skolorna ha varit ganska olika bland annat på grund av olika arbetsbelastning. Det finns anledning att fundera på varför det är så. Beror det på att man upplever projekt av det här slaget mer störande än stimulerande, de ger omfattande merarbete i en i dagens skola på många håll redan ansträngd arbetssituation. De förrycker det läroplansstyrda och schemalagda arbetet, de kan upplevas som ”påhäng”, som främmande och ibland ovidkommande inslag i den vardagliga lärverksamheten? Eller är det så att det krävs än mer omfattande förberedelser – ”lobbyverksamhet” - för att verkligen integrera ”annorlunda” arbetssätt och aktiviteter så att de som arbetar i vardagen upplever utifrån kommande inslag som naturligt användbara delar i det kontinuerliga lärarycket. Eller beror det på att det finns ett så stort utbud av erbjudande om nya pedagogiska aktiviteter att skolorna inte har resurser att ta emot och kvalitetsgranska utbudet, det blir för mycket av ”det goda” eller ”mindre goda”?

Det kan vidare konstateras att projektets inriktning och grundidéer har utarbetats i samarbete mellan museipedagogerna och Poul Witting på Kulturförvaltningen. De berörda lärarna har, även om de har upplevt sig deltaga i planeringen, i huvudsak medverkat först i projektets mera konkreta skede. Även då har pedagogerna ifrån Fredriksdal och Dunkers kulturhus burit huvudansvaret och varit tongivande för idéerna kring projektets planering och genomförande.

I ett projekt med ett så starkt uttalat syfte att utgöra modell för liknande framtida projekt i den dagliga verksamheten är det naturligtvis viktigt att de som har huvudansvar för denna verksamhet ges ordentliga möjligheter att medverka och påverka projektets planering och genomförande som helhet. Integrationsarbete av den typ det här är frågan om är högprioriterat i Helsingborgs kommun. Därför borde resurstillgång i form av tid för de medverkande lärarna bättre ha beaktats. Detta inte minst med tanke på att personalen i varje fall i en av skolorna hade ganska stora organisationsförändringar på gång. En för högprioriterade kommunala mål

övergripande samordnad planering av skolans utvecklingsarbete behöver tydliggöras inte minst med tanke på det resursknappa budgetläge som kommunerna numera ofta befinner sig i.

En annan fundering kan kopplas till projektets syften. Som jag förstår det har projektets ursprungliga huvudsyfte utgått ifrån integrationstänkandet i form av etnisk, kulturell och social integration. Det viktiga har varit att skapa mötesplatser och gemensamma upplevelser för barn med olika kulturella, stadsgeografiska och sociala bakgrund. Det ämnesintegrerande arbetssättet har mera avsetts som ett - men avgörande – hjälpmedel än som ett primärt syfte.

I detta avseende tycks dock museipedagogerna och skolans pedagoger ha lite olika uppfattning. För de flesta i lärargruppen tycks den pedagogiskt inriktade ämnesintegrationen ha ett lika viktigt eget syfte som elevintegrationen medan museipedagogerna mera sett ämnesintegrationen som just ett hjälpmedel. Samtidigt har dessa dock i sin planering velat ”avdramatisera” det praktiska arbetet genom att undvika begreppet integration medan man i lärargruppen menar att man tydligare skulle ha uttalat integrationstanken. Dessa lite olika uppfattningar borde kanske leda till mer djupgående funderingar kring hur vi uppfattar begrepp och dess innebörd och att presentation av idéer faktiskt kan påverka idéernas framgång. I detta sammanhang menar man ifrån olika håll också att en mer omfattande måldiskussion hade varit önskvärd.

Så till det mera direkta och konkreta planeringsarbetet och några av de idéer och tankar som legat till grund för detta arbete. Allmänt sett har det planeringsarbete som kulturpedagogerna med stöd av berörda lärare genomfört präglats av mycket hög ambitionsnivå och professionalitet, med fokus på såväl elevintegration som ämnesintegration.

Valet av tema har förmodligen både ur elevintegrationssynpunkt och som exempel på kunskapsutvecklande temaarbete varit viktigt. Temat är allmängiltigt med starka rötter och tillämpningar i alla kulturkretsar. Det kan göras relativt konfliktfritt och neutralt utan att skapa kulturell eller social oro men ändå genom sin bredd ge spänning och stimulans. Genom den uppläggning som här har valts utgör det en god bas när det gäller att med hjälp av gemensamma upplevelser och arbetsuppgifter tydliggöra och utveckla de deltagande barnens förhållningssätt. Det kan gälla förhållningssättet till sig själva och till den kultur man bär med sig, till andra barn och vuxna och deras kulturer men också till en viktig del av den värld som omger oss, vår natur. Man har möjlighet att utveckla ett förhållningssätt som raserar gränser, ”vi och dom” blir mindre viktigt, men som också vidgar de växandes förmåga att se nya delar av omvärlden .

Ur mer pedagogisk synpunkt har temat en betydande direkt och indirekt substans exempelvis när det gäller att tydliggöra människans historiska utveckling eller de viktiga tankarna kring hur vi skall handskas med framtidens natur och naturresurser, tankar som vi i dag vet grundlägges tidigt. Temat utgör också ett bra exempel på hur tillsynes vitt skilda ämnen som historia och biologi som kopplas samman kan vitalisera och stimulera de ungas tänkande och lärande.

Mycket tankemöda har också lagts på att finna tids- organisations- och arbetsformer som är i linje med och kan stödja projektets två syften.

Projektet syftar ju i sin elevintegrerande del i stor utsträckning till att utifrån likheter och olikheter i synsätt och värderingar skapa en gemensam grund för elever med av olika skäl skiftande bakgrund. Eleverna skall komma närmre varandra, förstå och respektera varandra allt bättre, kunna umgås på ett allt bättre sätt. Att utveckla förhållningssätt där värderingar spelar en central roll måste ges tid. En projekttid på drygt ett år med ett ganska stort antal träffar, som alla som medverkat synes vara positiva till, kan kanske tyckas tillräcklig men hade säkert behövt vara längre. I detta sammanhang väcks naturligtvis också frågan kring hur projektets effekt kan förstärkas genom uppföljande verksamheter på de lokala skolorna. Genom att projektet har pågått under ett helt år har skeenden kopplade till både natur och kultur kunnat belysas under alla årstider. Detta har varit av stor betydelse för projektet som pedagogisk modell. Det har gett god möjlighet att arbeta med olika kunskapsutvecklande och fantasiskapande inslag. Detta har upplevts som mycket positivt både bland elever och lärare.

Organisationsmässigt har tanken med att koppla ihop skolor med så olika social, stadsgeografisk och kulturell bakgrund varit en viktig utgångspunkt för projektet. Därvid har Drottninghögsskolan och Svengårdsskolan varit väl lämpade. Den kritik som har riktats mot kombinationen av de två skolorna har gällt att skolorna borde ha legat närmre varandra för att underlätta lärarnas planering och samarbete.

Modellen med mixade grupper med elever i samma ålder från de bägge skolorna har varit en viktig förutsättning för elevernas sociala utveckling. Lärargruppen har med sin kännedom om eleverna haft en viktig uppgift för att komponera väl fungerande kamratgrupper. Att arbeta i kamratgrupper av lagom storlek under längre tid kring konkreta och jordnära uppgifter bör ha bidragit till att göra grupperna ändamålsenliga. De har efter en tid kunnat fungera som den trygga atmosfär som social utveckling kräver. Detta system av grupper synes också ha fungerat väl.

Så också några ord om de arbetsformer som har präglat tankarna under planeringsarbetet. Dessa tankar när det gäller det pedagogiska upplägget kan väl sammanfattas ungefär så här: Barnen skall möta nya lärmiljöer som ligger utanför den traditionella skolan, mötet med neutrala platser skall öppna för nya tankar. Barnen skall stimuleras till egen reflexion där ”learning by doing” skall spela en central roll. Arbetsuppgifterna skall vara sådana att positiva upplevelser leder till nyfikenhet och ny reflektion. Barnen skall också möta nya vuxna som kan fungera som deras handledare. De aktiviteter som redovisas i rapporten ”Trä och träd- ett integrationsprojekt” är alla goda tillämpningar på dessa grundläggande tankar kring projektets pedagogiska inriktning med erfarenhetslärande som huvudprincip.

När det gäller förberedelse och planeringsarbete skall också nämnas det arbete som museipedagogerna genomfört gentemot de medverkande lärarna och de deltagande skolorna. Detta har gällt den förberedande presentationen av projektet, gemensamma planeringsmöten och den fortbildning på respektive skola kring kulturlandskapets utveckling. Det senare syftade till att ge lärarna möjlighet att gå vidare under och efter projektet med läroarbetet i närmiljön. Alla dessa inslag har varit viktiga och fått stor uppskattning. Mer arbete borde dock ha lagts på att sprida projektets tankar och arbetsformer till de deltagande skolorna generellt, att verkligen ta vara på tillfället till breddad kompetensutbildning.

GENOMFÖRANDE

Projektgruppen har lagt ner ett föredömligt arbete på att på olika sätt följa upp och dokumentera hur projektet har förlöpt. Dokumentationen bygger på intervjuer med både lärare och elever och på de egna iakttagelserna. Jag har därför inte gjort några nya intervjuer med eleverna utan nöjt mig med att som tidigare nämnts intervjua museipedagogerna och de medverkande lärarna för att få deras mera övergripande synpunkter på hur de upplevt projektets genomförande utan att i detalj gå in på hur enskilda inslag och aktiviteter har fungerat.

Först kan allmänt sägas att det finns ett nära samband mellan tankarna i det förberedande planeringsarbetet och det sätt på vilket projektet har genomförts och att omdömena kring de olika undervisningstillfällena och aktiviteterna genomgående är mycket positiva. De olika inslagen under året har på ett väl avvägt sätt byggt på varandra och gett många omväxlande exempel på aktiverande och kunskapsutvecklande lärtillfällen där utveckling av social förmåga på olika sätt fått stor tyngd.

Även om omdömena om samtliga inslag har varit övervägande positiva så har några av dem av olika skäl lyfts fram. Den s.k. Väsenvandringen på Fredriksdal där barnens anhöriga inbjöds att delta har fått mycken uppskattning. Detsamma gäller de inslag som genomfördes i halverade grupper dels på Fredriksdal under en dag och dels på Dunkers kulturhus under en dag med viss positiv övervikt för Fredriksdalsdagen. Överhuvud taget har de flesta barnen gett uteaktiviteterna mest uppskattning, vilket kanske inte är så överraskande. Exempelvis har Skåneledsvandringen i Fulltofta i Skogssällskapetets regi gett mersmak, ”riktig skog”. Även dagen då barnen aktivt fick leva 1800-tals liv på Lillarydsgården har fått särskild uppmärksamhet. Att väl fungerande lärtillfällen kan finnas och ofta finns utanför den traditionella skolmiljön har blivit tydligt.

Att upplevelsen av hur projektet genomförts har varit övervägande positiv kan nog också kopplas till försöken att ge barnen ”intressanta och kul upplevelser som inte är för krångliga”, att kulturpedagogerna snabbt har fått god kontakt med barnen, och att lärargruppen dragit nytta av och uppskattat museipedagogernas professionalitet. Att barnen känner stöd i ”sina egna lärares” intresse för projektets olika delar är säkert också av avgörande betydelse för ett sådant här projekts framgång.

EFFEKTER AV PROJEKTET

Så till den viktigaste fasen i allt utvärderings- och uppföljningsarbete, den fas som fortfarande ofta ges minst utrymme i ett projekts arbetsgång. Den fas som mer än någon annan avgör ett projekts berättigande. En fas som borde vara nära kopplad till hur en verksamhet använder sina resurser. Effekttvärdering är emellertid en svår, dyr och tidsödande process och ersätts

därför ofta med förenklade bedömningar av de insatser som gjorts. Eftersom resurserna för utvärdering så här långt i det här berörda projektet har varit begränsade blir effekt- erfarenheterna av mera summariskt och begränsat slag. Vilka de mer djupgående eller långsiktiga effekterna såväl ur integrationssynpunkt som ur kunskapssynpunkt är kan vi ju nu inte ha någon klar uppfattning om, vi måste bygga våra synpunkter mer på tro och personlig erfarenhet än på vetande kring vad som kan ha hänt med barnens utveckling i olika avseenden i ett längre perspektiv som resultat av arbetet i projektet.

Men intervjuerna med barnen och de vuxnas iakttagelser bör ändå kunna ge en hygglig grund för att samla sådana erfarenheter som kan vara till hjälp för att vidareutveckla och arbeta vidare med projektets idéer.

Allmänt uppfattar de flesta vuxna som arbetat med projektet att det har haft större påverkan inom det kunskapsutvecklande området än när det gällt att medverka till elevernas integration, det har blivit mer av ”Träd- och trä- projekt” än integrationsprojekt. Detta till trots menar man att många fördomar ifrågasatts och ”oskadliggjorts”. Även om de flesta av barnen ifrån de två skolorna inte har lärt känna varandra så väl så känner de bättre än tidigare till varandra och varandras likheter och olikheter. Betydligt mer tid hade förmodligen behövts för att det elevintegrerande arbetet skulle fått djupare effekt. Uppenbarligen har barnen ifrån Svengårdsskolan haft svårt att närma sig och förstå barnen ifrån Drottninghög, speciellt har de flesta av dem haft svårt att förstå de handikappade barn ifrån Drottninghög som deltagit. Drottninghögsbarnen har tydligen dessutom haft lättare att ta för sig medan barnen ifrån Svengårdsskolan har upplevts reserverade och mera hämmade.

På kunskapssidan har det av naturliga skäl varit lättare att se påtagliga effekter av arbetet i projektet. Barnen har upplevt glädje i sitt nya lärande, arbetet har väckt ämnesmässigt och kunskapsmässigt intresse, inte minst barnen ifrån Drottninghög har stärkts i sin självuppfattning, respekten för natur och människor har stärkts. Likaså har betydelsen av historiska rötter lokalt och i olika kulturer fått större vikt.

När det gäller effekterna för museipersonalen och de medverkande lärarna så är det uppenbart att projektet har ökat förutsättningarna för ett närmare samarbete mellan de berörda skolorna och pedagogerna på Fredriksdal och Dunkers kulturhus. Den positiva upplevelsen av projektets genomförande ger rimligtvis museipedagogerna förbättrade möjligheter att nå ut i övrig kommunal verksamhet. Lärarna har upplevt sig ha fått ett gott tillskott av pedagogiskt tänkande och pedagogiska arbetssätt som man kan gå vidare med. Man ”hittar” liksom barnen och kanske också deras föräldrar lättare till både Fredriksdal och Dunkers !

SÅ TILL SIST

”Träd och trä- ett integrationsprojekt” är ett i hög grad professionellt planerat och genomfört utvecklingsprojekt som visar att kultursektorn har mycket att erbjuda övrig kommunal verksamhet både när det gäller att motverka segregation och för att ge barns lärande vitalitet och förnyelse. Projektet har arbetat nära de mål som åsyftades. Det är ett projekt med så hög ambitionsnivå att det borde ha fått ett starkt stöd ifrån skolverksamheten centralt.

Sett i ett kort perspektiv är bedömningen att projektet i många avseenden i hög grad har närmat sig de mål projektet ställt upp:

- * projektet har säkert skapat förutsättningar för ett fortsatt elevintegrerande arbete även om de direkt synbara effekterna i form av ökade elevkontakter mellan de bägge skolorna direkt efter projektets slut varit relativt få.
- * projektet har goda förutsättningar att utgöra en utgångsmodell för vidareutveckling av det elevintegrerande arbetet
- * projektet har visat på ett ämnesintegrerat arbetssätt som säkert har ökat elevernas intresse för biologi och historia och som bör kunna vidareutvecklas

I ett längre perspektiv är effekterna svårare att förutsäga. Det vore intressant om projektets effekter kunde följas upp när de deltagande barnen vuxit och kommit upp 13-15 resp. 18-19-års åldern. Effekterna är kanske större än vi nu kan ana oss till.

En sista fundering måste kopplas till projektet i ett vidare perspektiv, projektet som ett led i det kommunala utvecklingsarbetet. Hur utnyttjas den stora mängd erfarenheter som ett projekt av detta slag ger? Vem tar vara på erfarenheterna? Finns det någon stans i den kommunala verksamheten rutiner för att samla och tydliggöra viktiga generella erfarenheter? Hur sprids gjorda erfarenheter? Vilken roll spelar den kommunala utvecklingsenheten i dessa sammanhang?

Det finns också anledning att fundera på i vad mån erkända utvecklingstankar och modeller har trängt in i och fått fäste i kommunernas utvecklingsstrategier. I vilken utsträckning påverkar exempelvis tankarna kring lärcirkeln, (Kolbs cirkel):

- genomförande av projekt
- insamling av erfarenheter ifrån projektet
- ordnande av erfarenheter till ny kunskap
- vidareutvecklade och förnyade projektplaner
- projektet upprepas enligt den nya projektplanen

osv. i ytterligare två - tre varv, det kommunala utvecklingsarbetet. Gjordes det skulle det kommunala utvecklingsarbetet förmodligen få en oerhörd kraft och fungera mera långsiktigt. På sikt skulle ekonomiska resurser sparas och andra resurser bli ett tillskott så att resurserna totalt sett skulle öka kraftigt. Ett väl strategiskt planerat och professionellt genomfört utvecklingsarbete utgör förmodligen den offentliga verksamhetens största resurs, en resurs som ofta utnyttjas dåligt.

En slutsats av tankarna kring lärcirkeln vore att det här beskrivna projektet borde genomföras och utvecklas i ett antal varv för att erfarenheterna avsevärt mer skulle komma det speciella och allmänna utvecklingsarbetet i kommunen till godo och dessutom ge integrationsarbetet det djup och den uthållighet som en sådan insats förmodligen kräver!!